

RAPORT INTERMEDIAR
16 mai – 24 august 2012

28 august 2012

I. REZUMAT

- Formarea Comisiei Electorale Centrale a Găgăuziei (CEC din Găgăuzia) și stabilirea datei alegerilor în Adunarea Populară din Găgăuzia (APG) au avut loc cu încălcarea termenilor prevăzuți de legislația electorală a Unității Administrativ Teritoriale Găgăuzia (Gagauz Yeri) (în continuare – UTA Găgăuzia) provocând în autonomie o criză de scurtă durată.
- În cadrul alegerilor pentru APG urmează a fi aleși 35 de deputați în organul reprezentativ și legislativ din UTA Găgăuzia. Alegerile vor avea loc în baza unui sistem majoritar în 35 de circumscripții uninominale.
- În pofida recomandărilor societății civile de a perfecționa legislația electorală din UTA Găgăuzia, viitoarele alegeri pentru APG vor avea loc în baza legii locale a UTA Găgăuzia nr. 25 din 15 ianuarie 1998 „Cu privire la alegerile în APG” în care ultimele modificări au fost făcute la 11 decembrie 2007.
- Alegerile în APG au loc în condițiile insuficienței de mijloace pentru organizarea și desfășurarea viitorului scrutin în bugetul UTA Găgăuzia ceea ce ar putea afecta calitatea procesului electoral. Bugetul auster nu permite CEC din Găgăuzia să-și realizeze în totalitate atribuțiile prevăzute de legislația în vigoare.
- Alegerile în APG vor fi administrate de un sistem de organe electorale de trei nivele constând din CEC din Găgăuzia, 35 de consilii electorale ale circumscripțiilor electorale (CECE) și 62 de birouri electorale ale secțiilor de votare (BESV). În unele circumscripții electorale funcțiile CECE și BESV vor fi cumulate.
- Listele electorale sunt întocmite de către primării și BESV. Lipsa unui organ unic responsabil pentru întocmirea listelor electorale favorizează eventualele fraudări ale listelor electorale.
- Conform rezultatelor procesului de înregistrare a candidaților CEC din Găgăuzia a înregistrat 165 de candidați, dintre care 81 independenți și 84 din partea partidelor politice. În procesul de înregistrarea a candidaților n-au fost remarcate deficiențe grave.
- Campania electorală a fost marcată de apatie ceea ce se explică prin perioada estivală și de vacanță cu care a coincis perioada electorală a alegerilor în APG din 2012.
- Dintre cei 165 de candidați înregistrați pentru participarea la viitoarele alegeri în APG doar 40 prezintă cu regularitate raporturile financiare în organele electorale respective.
- În timpul campaniei electorale, în perioada de monitorizare, mass-media din Găgăuzia a respectat parțial prevederile Regulamentului de reflectare în mass-media a campaniei electorale pentru alegerea Adunării Populare (Halk Toplushu) a UTA Găgăuzia (Gagauz Yeri) din 9 septembrie 2012, a legislației RM și a deontologiei jurnalistice.
- Dintre cei 165 de candidați înregistrați de CEC din Găgăuzia pentru participarea în alegerile în APG 34 sunt femei.

II. INTRODUCERE

Pelerin-Demo monitorizează alegerile în APG din 9 septembrie 2012. Monitorizarea este desfășurată în cadrul proiectului „Eficientizarea procesului electoral prin monitorizare și evaluare” implementat cu suportul financiar al Ambasadei SUA din Chișinău.

Monitorizarea alegerilor a început din momentul formării CEC din Găgăuzia și va dura până la validarea rezultatelor scrutinului de către Curtea de Apel din Comrat (CAC). Echipa de experți va evalua conformitatea alegerilor cu legislația în vigoare din UTA Găgăuzia, din Republica Moldova, dar și cu standardele internaționale a alegerilor libere și corecte. Va fi analizată legislația electorală în vigoare și practica aplicării acesteia la viitorul scrutin, vor fi urmărite evenimentele electorale, activitatea organelor electorale, reflectarea alegerilor de către mass-media, precum și soluționarea litigiilor electorale.

Ca parte integrantă a proiectului, experții se întâlnesc cu autoritățile de profil, candidații, partidele politice, instanțele de judecată, reprezentanții societății civile și mass-media.

Pentru monitorizarea zilei scrutinului vor fi create 4 echipe mobile de observatori de scurtă durată (câte 2 o observatori în fiecare echipă) care vor fi detașați în regiune pentru a observa deschiderea secțiilor de votare, procesul de votare, închiderea secțiilor de votare, numărarea voturilor și tabularea rezultatelor votării.

Rezultatele monitorizare și evaluarea procesului electoral vor fi reflectate în raportul intermediar (prezentat atenției dvs.) și cel final. Rezultatele evaluării procesului de votare vor fi reflectate în rapoartele întocmite la încheierea primului tur și, dacă va fi necesar, a turului doi.

La finele proiectului va fi organizată o conferință regională în cadrul căreia va fi prezentat raportul final și vor fi făcute publice recomandările elaborate de experți în baza monitorizării și evaluării alegerilor în APG din 2012.

Informațiile suplimentare pot fi solicitate de la coordonatorul proiectului Mihail Sirkeli la adresa de email mihail.sirkeli@piligrim-demo.org.md sau la numărul de telefon 0684 71711. www.piligrim-demo.org.md.

III. DATE ISTORICE ȘI SITUAȚIA POLITICĂ

Alegerile în APG din 9 septembrie 2012 reprezintă al cincilea scrutin în APG din momentul adoptării de către Parlamentul Republicii Moldova (RM) a Legii RM privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) nr. 344 din 23 decembrie 1994. În cadrul legislaturii a IV-ea, în APG au fost reprezentate trei forțe politice: Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), „Edinaia Găgăuzia” (EG) și „Novaia Găgăuzia” (NG). EG și NG sunt mișcări obștești regionale care nu au fost înregistrate în calitate de partide politice ori alte organizații social-politice în conformitate cu Legea RM „Privind partidele politice” nr.294 din 21.12.2007. În pofida acestui fapt EG și NG se implică plener în viața politică a regiunii, membrii acestora participând activ în alegerile de toate nivelele, preponderent în calitate de candidați independenți.

Nici una dintre forțele politice reprezentate în APG de legislatura a IV-ea nu a obținut o majoritate simplă astfel că deciziile erau luate cu o majoritate de coaliție. Totodată coalițiile create în APG din legislatură ce se încheie nu erau permanente și se modificau de la caz la caz, la fel ca și deputații care migrau dintr-o fracțiune în alta. Vulnerabilitatea la crizele politice este una dintre trăsăturile specifice ale legislaturii curente a APG. Crizele politice deseori de produceau în procesul de soluționare a unor chestiuni vitale. Cea mai de durată și acută a fost criza provocată de alegerea Președintelui APG. Aceasta a durat mai bine de trei luni motiv pentru care APG nu și-a putut lansa activitatea mai mult timp. Ultimul an de activitate al APG de legislatura a IV-ea la fel a fost marcat de două crize politice de scurtă durată. Una dintre acestea ține de lipsa consensului vizavi de bugetul UTA

Găgăuzia pentru anul 2012 și s-a soldat cu o confruntare politică între APG și Comitetul Executiv din Găgăuzia (CEG). Ultima situație de criză între APG și CEG a fost generată de formarea CEC din Găgăuzia, iar din acest motiv alegerile în APG au fost desfășurate cu 1,5 luni mai târziu decât termenul prevăzut de legislația electorală a UTA Găgăuzia.

Accederea la putere a Alianței pentru Integrarea Europeană (AIE) a modificat eșichierul politic din UTA Găgăuzia reducând din dominația celor trei forțe politice de bază prezente în regiune. Deși partidele din AIE n-au reușit să obțină rezultate importante în cadrul ultimelor alegeri locale din 2011¹ prezența acestora în regiune devine tot mai vizibilă lucru demonstrat și de participarea lor tot mai activă în cadrul alegerilor în APG din anul curent².

IV. FORMAREA CEC DIN GĂGĂUZIA ȘI STABILIREA DATEI ALEGERILOR

FORMAREA CEC DIN GĂGĂUZIA

Componența Comisiei Electorale Centrale formate din 9 membri este aprobată prin hotărârea APG nu mai târziu decât cu 65 de zile înainte de ziua scrutinului. APG, CEG și instanțele de judecată din Găgăuzia propun câte 3 membri ai comisiei³. Chestiunea privind aprobarea componenței CEC din Găgăuzia a fost examinată în cadrul ședințelor APG din 19 și 24 aprilie 2012. În cadrul ședinței din 24 aprilie 2012, APG a aprobat componența nominală a CEC din Găgăuzia în număr de 7 membri respingând 2 candidaturi din lista propusă de CEG și o candidatură din lista CAC⁴. CEG a contestat hotărârea APG „Cu privire la aprobarea componenței nominale a CEC din Găgăuzia” la CAC invocând violarea principiului de separare a puterilor care stă la baza mecanismului de formare a CEC din Găgăuzia. Criza politică generată de formarea CEC din Găgăuzia a fost depășită la 21 iunie 2012 prin adoptarea altei hotărâri a APG despre aprobarea componenței nominale a CEC din Găgăuzia în care au fost incluse toate candidaturile propuse de CEG și Curtea de Apel din Comrat (candidaturile înaintate inițial).

STABILIREA DATEI ALEGERILOR ÎN APG

Alegerile deputaților în APG se desfășoară nu mai târziu decât peste 3 luni din data expirării mandatului componenței anterioare a Adunării Populare⁵. Mandatul APG de legislatura a IV-ea a început la 23 aprilie 2008 din momentul validării de către CAC a rezultatelor turului doi al alegerilor în APG din 30 martie 2008. Astfel, mandatul actualei APG a expirat la 23 aprilie 2012. Ținând cont de acest fapt, alegerile ordinare în APG urmau să aibă loc până la 23 iulie 2012. Luând în considerație că alegerile în APG sunt desfășurate în baza unui sistem majoritar în 35 de circumscripții electorale uninominale ceea ce prevede posibilitatea desfășurării alegerilor în APG în două tururi, atunci până la 23 iulie 2012 urma să fie desfășurate primul tur de scrutin și, eventual, în caz de necesitate, și cel de al doilea. Din motive neclare, APG a amânat chestiunea privind stabilirea datei alegerilor ordinare în Adunarea Populară până în ultimul moment și a purces la examinarea acesteia abia la 19 aprilie 2012. În conformitate cu hotărârea APG din 19 aprilie 2012, alegerile ordinare în APG au fost stabilite pentru data de 29 iulie 2012 ceea ce nu permitea desfășurarea alegerilor în termenii stabiliți de legislația electorală din UTA Găgăuzia. Din cauza crizei generate de formarea CEC din Găgăuzia Hotărârea APG din 19 aprilie 2012 nu a putut fi executată⁶. Ulterior, după soluționarea crizei generate de formarea CEC din Găgăuzia, a fost stabilită o nouă dată a alegerilor – 9 septembrie 2012.

¹ <https://cec.md/index.php?pag=alegeri&opa=view&id=411&d=11&sd=70&start=&l=>

² <http://www.e-democracy.md/elections/gagauzia/2012/results/>

³ Legea UTA Găgăuzia „Privind alegerile în Adunarea Populară (Halk Toplushu) a UTA Găgăuzia (Gagauz Yeri)”, art. 19

⁴ <http://piligrim-demo.org.md/index.php?go=news&n=13>

⁵ Art. 45 din Regulamentul Găgăuziei (Gagauz Yeri), art. 14 din Legea UTA Găgăuzi privind alegerile în APG

⁶ http://ru.publika.md/link_521921.html

V. SISTEMUL ELECTORAL

În cadrul alegerilor în APG pentru un mandat de 4 ani urmează a fi aleși cei 35 de deputații pentru organul legislativ și reprezentativ. Numărul de deputați ai Adunării Populare nu poate fi mai mare decât unul la fiecare 5000 de alegători, însă fiecare localitate trebuie să aibă nu mai puțin de un deputat.

Alegerile se desfășoară în două tururi, în baza sistemului majoritar, în 35 de secții electorale uninominale. Candidatul se consideră ales dacă acesta a întrunit mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate ale alegătorilor care au participat la scrutin. În cazul când niciunul dintre candidați n-a întrunit în primul tur mai mult de jumătate dintre voturile valabil exprimate, în turul doi participă primii doi candidați care au acumulat cel mai mare număr de voturi acesta fiind organizat la 2 săptămâni de la primul tur. Este considerat învingător candidatul care a întrunit un număr mai mare de voturi în turul doi. Alegerile sunt considerate valabile dacă la acestea au participat cel puțin o treime din alegătorii circumscripției incluși în listele electorale. Pentru turul doi nu există o cotă de prezență la urne a alegătorilor.

Principiul de divizare a circumscripțiilor electorale aplicat la alegerile în APG nu garantează reprezentarea egală și echitabilă a locuitorilor din UTA Găgăuzia în organul reprezentativ și legislativ din regiune. Garantând fiecărei localități reprezentarea în cadrul APG prin cel puțin un deputat sistemul electoral aplicat în cadrul alegerilor în APG impune condiții inegale pentru populația localităților mari (mari pentru realitățile din UTA Găgăuzia) în comparație cu populația celor mici. Bunăoară, s. Chirsovo unde locuiesc peste 6 mii de persoane este reprezentat în APG printr-un deputat la fel ca și s. Cotovscoie unde locuiesc mai puțin de o mie de persoane.

VI. CADRUL JURIDIC

Constituția RM, Legea RM privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), Regulamentul Găgăuziei (Gagauz Yeri), Legea UTA Găgăuzia privind alegerile în Adunarea Populară (Halk Toplushu) a UTA Gagauzia (Gagauz Yeri) formează cadrul legislativ care reglementează organizarea și desfășurarea alegerilor în APG. Cadrul juridic este completată de o serie de alte legi⁷, dar și de mai multe hotărâri și regulamente emise de CEC din Găgăuzia.

Legea UTA Găgăuzia privind alegerile în Adunarea Populară care este în vigoare din 1998 a suportat ultimele modificări în anul 2007. În pofida recomandărilor societății civile de a perfecționa legislația electorală din UTA Găgăuzia și de a armoniza cu standardele internaționale modificările necesare nu au fost făcute.

Legea privind alegerile în Adunarea Populară conține numeroase lacune și contradicții, o serie dintre prevederile acesteia contravin Regulamentului Găgăuziei (Gagauz Yeri) și Constituției RM lezând drepturile electorale ale cetățenilor. În special, al. 2 al art. 46 din Legea UTA Găgăuzia privind alegerile în Adunarea Populară stabilește un cens de domiciliu pentru candidații la alegeri permițând să se baloteze doar cetățenilor cu drept de vot care locuiesc cel puțin 3 ani pe teritoriul circumscripției electorale pe care o reprezintă. Censul de domiciliu cu durata de 3 ani n-a fost reflectat în Hotărârea CEC din Găgăuzia Nr.9/2 din 11 iulie 2011 „Cu privire la stabilirea censului de domiciliu pentru candidații la postul de deputat” în conformitate cu care în calitate de deputat al APG poate fi ales un cetățean la RM care are dreptul de vot și care locuiește la momentul alegerilor pe teritoriul circumscripției electorale teritoriale pe care o reprezintă. Respectiva hotărâre a CEC din Găgăuzia a fost contestată de unul dintre concurenți la CAC, însă instanța nu i-a dat câștig de cauză.

⁷ Cadrul legislativ mai include Legea UTA Găgăuzia „Cu privire la organele electorale”, legile RM privind partidele politice, privind întrunirile, contenciosului administrativ, precum și prevederile respective din Codul Penal al RM și Codul Contravențional al RM.

VII. ASIGURAREA MATERIALĂ A ALEGERILOR

Cheltuielile ce țin de organizarea și desfășurarea alegerilor sunt suportate de către bugetul regional al UTA Găgăuzia. Mărimea mijloacelor financiare este stabilită de către APG în limitele prevăzute de legea UTA Găgăuzia cu privire la bugetul pentru anul în care este organizat scrutinul. CEC din Găgăuzia prezintă propunerile de rigoare CEG care după examinare le remite APG pentru aprobare. Dacă cheltuielile nu sunt prevăzute în bugetul pentru anul curent mărimea acestora este stabilită de către APG la propunerea CEC din Găgăuzia⁸.

Inițial, în bugetul UTA Găgăuzia pentru 2012 pentru organizarea și desfășurarea alegerilor în APG din 2012 a fost inclusă o sumă de 1,2 milioane de lei care ulterior a fost redusă până la 1,024 milioane de lei. Vom nota că deoarece CEC din Găgăuzia nu funcționează permanent suma necesară pentru organizarea și desfășurarea alegerilor este calculată și inclusă în bugetul UTA de către CEG. Astfel, CEC din Găgăuzia formată pentru organizarea și desfășurarea alegerilor în APG din 2012, după constituirea și validarea sa, a aprobat un deviz în valoare de 1,66 milioane de lei, sumă care acoperă doar cheltuielile necesare pentru primul tur de scrutin și care este cu 636 mii lei mai mare decât cea inclusă în bugetul UTA Găgăuzia pentru anul 2012. Suma necesară pentru organizarea și desfășurarea turului doi de alegeri va fi calculată și aprobată de către CEC din Găgăuzia după primul tur când va fi cunoscut numărul de circumscripții electorale în care va fi necesar de desfășurat cel de al doilea tur de scrutin. În cadrul ședinței plenare din 10 august 2012, prin hotărârea sa, APG a aprobat devizul propus de CEC din Găgăuzia și a obligat CEG să aloce suma necesară pentru organizarea și desfășurarea primului tur al alegerilor fără a face însă modificările de rigoare în bugetul UTA Găgăuzia pentru anul 2012. De menționat că APG nu putea opera modificările la Legea UTA Găgăuzia „Cu privire la bugetul pentru anul 2012”, or din momentul expirării mandatului său în data de 23 aprilie 2012, APG de legislatura a IV-ea nu mai poate adopta, modifica sau recunoaște nule legile local⁹.

Penuria de mijloace financiare reprezintă o provocare nu doar pentru alegerile curente în APG, dar și pentru cele precedente. De obicei, pentru organizarea și desfășurarea alegerilor sunt prevăzute mijloace care permit doar acoperirea celor mai stricte cheltuieli: remunerarea personalului, servicii de comunicare, cheltuieli de transport, servicii de imprimare a buletinelor de vot și altor acte electorale. Pentru restul atribuțiilor importante pe care urmează să le execute CEC din Găgăuzia și alte organe electorale bani nu sunt bugetați. Bunăoară, rămân fără o acoperire financiară o serie de aspecte semnificative ale alegerilor: sensibilizarea și informarea electorilor, oferirea de consultații pentru candidații și persoanele de încredere ale acestora, asigurarea transparenței activității CEC din Găgăuzia, instruirea membrilor BESV și CECE etc. Finanțarea austeră a alegerilor nu permite să fie asigurată la nivelul necesar dotarea tehnică a organelor electorale, să fie implicați specialiștii necesari și să fie format un aparat integru și funcțional. Din această cauză organele electorale nu au capacitatea necesară de a-și exercita funcțiile de bază stipulate în Legea despre alegerile în APG, în special: controlul asupra respectării legislației electorale, reacțiile la contestațiile concurenților electorali, verificarea detaliată a listelor de subscripție etc.

VIII. ADMINISTRAREA ALEGERILOR

Desfășurarea alegerilor în APG ține de responsabilitatea și competența unui sistem de organe electorale din 3 nivele care include CEC din Găgăuzia, 35 de CECE și 62 de BESV. Astfel, CEC din Găgăuzia include în componența sa din 9 membri fiind formată în baza principiului reprezentării celor trei ramuri ale puterii: câte 3 membri din partea APG, CEG și CAC. La rândul lor, CECE sunt create în baza propunerilor organelor puterii locale sau, dacă astfel de propuneri nu sunt înaintate, la inițiativa CEC din Găgăuzia. BESV sunt formate de către CECE la propunerea consiliilor locale. Dacă astfel de propuneri nu sunt prezentate atunci membrii BESV sunt desemnați la inițiativa CEC din Găgăuzia.

⁸ Legea UTA Găgăuzia “Privind alegerea APG”, art. 40.

⁹ Legea UTA Găgăuzia “Cu privire la Regulamentul APG”, al. 3, art. 1.

CEC din Găgăuzia desfășoară ședințe regulate de 2 ori pe săptămână și, la necesitate, se întrunește în ședințe speciale suplimentare. Ședințele CEC din Găgăuzia sunt deschise pentru reprezentanții publicului și pentru mass-media. Hotărârile CEC din Găgăuzia și alte acte ce țin de alegeri sunt făcute publice pe site-ul CEC din Găgăuzia www.cec-gagauzia.ucoz.org.

CECE și BESV au fost create în termenii stabiliți de lege. Componenta unora dintre acestea au suferit modificări în urma refuzului unor membri de a activa în cadrul organelor electorale ori în rezultatul revocării membrilor aflați în relații de rudenie cu candidații. Potrivit afirmațiilor reprezentanților CEC din Găgăuzia, pentru a economisi mijloacele bănești, în cadrul viitoarelor alegeri, 15 CECE din 35 vor cumula funcțiile lor cu cele ale BESV.

CEC din Găgăuzia a planificat desfășurarea pentru membrii CECE și BESV a trei seminare care urmează să aibă loc până la 29 august la Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești.

În pofida Legii UTA Găgăuzia privind alegerile în APG, CEC din Găgăuzia este un organ temporar fiind creat doar pentru perioada ce ține de organizarea și desfășurarea alegerilor. În acest interval de timp, CEC din Găgăuzia urmează să reușească să elaboreze și să aprobe mai multe acte ce reglementează diferite aspecte ale alegerilor. Potrivit afirmațiilor reprezentanților CEC din Găgăuzia, din cauza perioadei limitate de timp, CEC din Găgăuzia nu este capabilă să cuprindă toate aspectele sau să acorde fiecăruia dintre acestea atenția necesară în hotărârile sale. În special, din acest motiv lipsește Instrucțiunea privind întocmirea listelor de subscripție pentru înaintarea candidaților independenți, dar și Metodologia de verificare a acestor liste.

Vom menționa că Regulamentul de reflectare în mass-media a campaniei electorale pentru alegerile în Adunarea Populară (Halk Toplushu) a UTA Găgăuzia (Gagauz Yeri) din 9 septembrie 2012 a fost elaborat de către experții Consiliului Europei la solicitarea CEC din Găgăuzia.

IX. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Listele electorale sunt întocmite de primării și BESV separat pentru fiecare secție electorală după care sunt verificate la locul de domiciliu al alegătorilor incluși în liste. Lipsa unui organ unic responsabil de întocmirea listelor electorale în cadrul alegerilor în APG prezintă anumite motive de îngrijorare, or acest fapt favorizează eventualele fraudări ale listelor electorale.

În baza art. 44 a Legii cu privire la alegerile în APG, CEC din Găgăuzia a aprobat modelul pe care primăriile urmează să-l aplice la întocmirea listelor electorale în cadrul alegerilor în APG din anul 2012. Potrivit afirmațiilor reprezentanților CEC din Găgăuzia, la întocmirea listelor electorale vor fi luate în calcul inclusiv datele din Registrul de Stat al Cetățenilor pus la dispoziție de către CEC a RM.

Cooperarea dintre CEC a RM și CEC din Găgăuzia în ceea ce țin de întocmirea listelor electorale ar putea spori esențial calitatea listelor electorale și preveni eventualele fraudări ale acestora, or, în conformitate cu ar. 39 al Codului Electoral al RM, CEC din RM recepționează anual de la toate primăriile până cel târziu 1 martie listele electorale precizate.

Suscită îngrijorare apelul Bașcanului din Găgăuzia Mihail Formuzal către primarii localităților din UTA Găgăuzia lansat în cadrul întrunirii din 10 august 2012 în care le cerea să nu includă în listele electorale cetățenii care nu locuiesc o perioadă îndelungată pe teritoriul UTA Găgăuzia pentru a evita sporirea artificială a numărului de alegători în listele electorale. De menționat că o mare parte dintre locuitorii din UTA Găgăuzia se află o perioadă îndelungată la muncă peste hotare totodată menținându-și reședința în localitățile lor din UTA Găgăuzia având și mențiunea respectivă în buletinul de identitate. Astfel, această categorie de locuitori ai autonomiei și-au păstrat dreptul de a vota în cadrul alegerilor în APG și, respectiv, urmează a fi incluși în listele electorale.

X. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR

De dreptul de a înainta candidați la alegerile în APG beneficiază partidele politice/organizațiile social-politice și blocurile electorale; cetățenilor, la fel, le-a fost oferit dreptul de a-și înainta candidaturile în calitate de candidați independenți cu condiția prezentării listelor de subscripție. Candidații independenți care-și înaintează candidaturile urmează să prezinte la CEC din Găgăuzia lista cu semnăturile a cel puțin 300 de alegători care-i susțin candidatura din partea acelei circumscripții electorale teritoriale din partea căreia intenționează să se baloteze. Dacă în circumscripția electorală din partea căreia își înaintează candidatura locuiesc mai puțin de 500 de alegători acesta urmează să prezinte la CEC din Găgăuzia lista cu semnăturile a nu mai puțin de jumătate dintre alegătorii respectivei circumscripții electorale.

CEC din Găgăuzia a desfășurat înregistrarea candidaților în perioada 9 iulie – 9 august 2012. În rezultatul acestui proces, pentru scrutin au fost înregistrați 165 de candidați dintre care: 81 independent și 84 reprezentând 8 partide politice. La capitolul număr de candidați lider este PCRM care și-a înaintat reprezentanții în 26 de circumscripții electorale urmată de Partidul Liberal-Democrat din Moldova (PLDM) cu 22 de candidați. Pe locul trei la același capitol se situează Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) cu 12 candidați¹⁰. Concurenții electorali n-au avut obiecții vizavi de procesul de înregistrare. În conformitate cu Legea UTA Găgăuzia privind alegerile în APG, concurenții electorali își pot retrage candidaturile nu mai târziu decât cu 5 zile înainte de ziua scrutinului.

Concurenții electorali sunt incluși în buletinele de vot în ordinea înregistrării¹¹. Deși Legea privind alegerile în APG stipulează clar ordinea de includere a concurenților în buletinul de vot, CEC din Găgăuzia a adoptat o hotărâre prin care stabilește că ordinea de includere a concurenților în buletinul va fi determinată prin tragere la sorți după finalizarea procesului de înregistrare a candidaților. Decizia în cauză a CEC din Găgăuzia a provocat nemulțumirea mai multor candidați fiind contestată la CAC, instanță care a declarat-o ilegală¹². CEC din Găgăuzia a contestat hotărârea CAC la Curtea Supremă de Justiție (CSJ) a RM, iar litigiul încă n-a fost soluționat definitiv.

¹⁰ www.alegeri.md

¹¹ Art. 56 al 3 din Legea privind alegerile în APG

¹² Vezi hotărârea CAC în dosarul Petcovici Iuri Ivanovici vs Comisia Electorală Centrală din Găgăuzia
http://caco.justice.md/services.php?show_page=1&case_type=&date_from=&lang=ru&date_to=&searchby=3

XI. CAMPANIA ELECTORALĂ

Modalitățile principale de comunicare a candidaților cu electorii sunt campaniile „de la ușă la ușă”. Spre sfârșitul celei de-a treia săptămâni din august, în mass-media a început să apară mai multă publicitate electorală, dar și mai multe materiale electorale cu caracter promoțional. Cea mai mare parte a campaniei electorale a fost apatică, lipsită de acțiuni intense ale candidaților. Acest fenomen ar putea fi explicat prin faptul că perioada campaniei electorale a coincis în timp cu cea estivală și cu vacanțele.

Platformele electorale ale majorității candidaților sunt axate pe consolidarea statutului UTA Găgăuzia, încetarea confruntărilor dintre puterea legislativă și cea executivă din autonomie, dar și pe soluționare dificultăților cu care se confruntă păturile socialmente vulnerabile ale populației. Soluționarea problemelor de ordin local care afectează localitățile din partea cărora se balotează candidații cel puțin ocupă un loc important în programele lor electorale dacă nu sunt neapărat punctul cel mai important. Deseori în programe electorale ale candidaților sunt incluse prevederi despre soluționarea problemelor legate de amenajarea localităților, aspecte ce țin mai mult de competența primarilor și ale consiliilor locale, decât a unui deputat al APG. Dezvoltarea limbii și culturii găgăuze este trecută cu vederea în programele electorale ale candidaților sau această chestiune este lipsită de atenția cuvenită.

Concurenții politici au declarat despre unele cazuri singulare de presiuni și amenințări făcute la adresa lor.

XII. FINANȚAREA CAMPANIEI

Legea UTA Găgăuzia privind alegerile în APG obligă concurenții electorali să-și deschidă conturi bancare speciale cu mențiunea „Fond electoral” pe care sunt transferate mijloacele financiare proprii și cele pe care le obțin de la persoanele fizice și juridice din țară. CEC din Găgăuzia a aprobat suma maximă a mijloacelor financiare utilizate de concurenții electorali în baza următoarei proporții: 30 de lei pentru un alegător din circumscripție. Totodată, CEC din Găgăuzia n-a determinat mărimea mijloacelor bănești care pot fi transferate de către persoanele fizice și juridice în fondul electoral al concurenților electorali.

Concurenții electorali urmează să declare în presă, în timp de o lună de la lansarea campaniei electorale, suportul financiar și material ce le-a fost oferit într-o altă formă. Înainte de a utiliza mijloacele financiare și suportul material oferit într-o altă formă concurenții electorali sunt obligați să le declare respectivului consiliu electoral al circumscripției electorale ce ține un registru în care este trecută informația privind mijloacele bănești utilizate de concurenții electorali și îl pune la dispoziția publicului.

La 22 august 2012, CEC din Găgăuzia a aprobat hotărârea nr.18/7 „Cu privire la respectarea de către concurenții electorali a prevederilor art. 43 din legea locală privind alegerile în Adunarea Populară (Halk Toplushu) din Găgăuzia (Gagauz Yeri). În această hotărâre CEC din Găgăuzia își exprimă îngrijorarea în legătură cu faptul că doar 40 de concurenți electorali dintre cei 165 își prezintă la timp rapoartele financiare. Prin aceeași hotărâre, în baza art. 43 a Legii UTA Găgăuzia privind alegerile în APG, CEC din Găgăuzia stabilește ordinea și termenul de prezentare a rapoartelor financiare de către concurenții electorali.

XIII. MASS-MEDIA

Perioada de raportare: 31 iulie 2012 – 18 august 2012

În perioada de raportare, instituțiile mass-media monitorizate au respectat doar parțial prevederile Regulamentului de reflectare în mass-media a campaniei electorale pentru alegerea Adunării Populare (Halk Toplushu) a UTA Gagauzia (Gagauz Yeri) din 9 septembrie 2012, aprobat prin Decizia nr. 8/4 a Comisiei Electorale Centrale (CEC) a UTA Gagauzia, legislația electorală în vigoare a Republicii Moldova și normele deontologice jurnalistice. Instituțiile mass-media finanțate din bugetul public al autonomiei și mass-media privată au reflectat constant activitatea CEC, informând publicul, preponderent în știri și interviuri, despre modalitatea de înregistrare a

candidaților, crearea circumscripțiilor electorale, numărul și apartenența politică a candidaților înregistrați, alte evenimente care țin de organizarea procesului electoral.

În același timp, nu toate materialele jurnalistice care au vizat, direct sau indirect, alegerile în Adunarea Populară, au fost marcate conform Regulamentului de reflectare a campaniei electorale, la rubrica „Alegeri-2012”. Instituțiile mass-media monitorizate au publicat materiale care contravin principiului reflectării obiective și echidistante a alegerilor, iar unele reportaje au avut un caracter pronunțat de agitație electorală în favoarea unor candidați sau grupuri politice. De asemenea, mass-media nu s-a ocupat suficient de educația electorală a locuitorilor cu drept de vot din regiune (nu au fost publicate materiale despre rolul și competențele Adunării Populare, importanța participării la vot, date statistice privind banii publici care se cheltuie pentru întreținerea Adunării Populare, alte materiale care i-ar determina pe cetățeni să participe la alegeri și să facă o alegere conștientă).

În buletinele de știri, Televiziunea publică din cadrul Companiei publice „Teleradio Gagauzia” a avut un comportament editorial relativ echilibrat, iar majoritatea informațiilor despre alegerile în Adunarea Populară au vizat activitatea CEC, bazate pe surse oficiale sau interviuri cu doamna Svetlana Mironova, președinta CEC.

Totuși, în perioada de raport, televiziunea publică a difuzat mai multe știri care favorizează unii candidați și formațiuni politice, ceea ce reprezintă agitație electorală mascată. Astfel, în buletinul de știri „Haberlar” din 6 august a fost difuzată o știre despre renovarea sălii de sport a școlii din localitatea Dezghinja. Una din persoanele intervievate a fost deputatul în Parlament Piotr Vlah care reprezintă Partidul Liberal-Democrat din Moldova (PLDM). Deputatul declară că pentru renovarea sălii de sport „au fost alocați 50 mii lei. Dacă nu vor ajunge, vom aloca mijloace suplimentare”. În condițiile în care PLDM este o formațiune politică care participă activ în alegerile Adunării Populare, acest material favorizează PLDM, chiar dacă în reportaj nu a fost indicată formațiunea politică pe care o reprezintă Piotr Vlah. În același buletin de știri, la rubrica sportivă, a fost difuzat un reportaj despre turneul la fotbal în memoria veteranilor. În acest material a fost promovat vicepreședintele Adunării Populare domnul Demian Caraseni care deja era înregistrat în calitate de candidat independent în circumscripția electorală nr. 28 Congaz.

Emisiunile din ciclul „Cu fața la regiune”, difuzate în această perioadă de Televiziunea publică din cadrul Companiei publice „Teleradio Gagauzia”, de asemenea au avut o conotație electorală directă. Astfel, în emisiunea pusă pe post la 11 august 2012 a fost invitat bașcanul autonomiei domnul Mihail Formuzal. O bună parte din emisiune a fost dedicată temei alegerilor, iar la finele emisiunii, răspunzând la o întrebare parvenită din localitatea Dezghinja, dacă un candidat care de 10 ani locuiește în Chișinău are dreptul să participe la alegeri, bașcanul a răspuns: „Îmi este greu să mă exprim. Dar cunosc un candidat din partea regiunii Djoltai - Natalia Șoșeva – ea în fiecare zi este în sat și oamenii care vin la ea – îi ajută pe toți”. Moderatorul emisiunii nu a întreprins nimic pentru a-l împiedica pe invitat să facă agitație pentru doamna Natalia Șoșeva, care la acel moment deja era înregistrată în calitate de candidat independent în circumscripția electorală nr. 19 Djoltai. Emisiunea a fost reluată de televiziunea publică și pe 12 august 2012. În emisiunea din același ciclu „Cu fața la regiune”, pusă pe post la 18 august 2012, a fost invitată doamna Irina Vlah, deputat în Parlament din partea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) care a relatat despre activitatea PCRM la nivel local cu accent pe contextul electoral curent. Întreaga emisiune poate fi considerată de promovare a PCRM, în condițiile în care acest partid a înregistrat 26 de candidați în Adunarea Populară.

La 11 august 2012 Televiziunea publică a pus pe post emisiunea „Interviul săptămânii” cu participarea lui Igor Dodon, președintele Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), formațiune care a înregistrat 12 candidați în Adunarea Populară. La întrebarea jurnalistului cum a selectat oamenii înaintați în Adunarea Populară, liderul PSRM răspunde: „Sunt oameni cumsecade, care nu neapărat vor îndeplini ordinul partidului, dar cel al cetățenilor”. Emisiunea are un caracter de promovare a PSRM în alegeri.

Ziarul public regional „Vesti Gagauzii” a publicat deciziile CEC privind organizarea procesului electoral, inclusiv listele candidaților înregistrați și circumscripțiile electorale etc. În numărul de la 17 august 2012, „Vesti Gagauzii” (nr. 62-63/7934-7935, pagina 1, „Проблема финансирования выборов снята. Заметки с 50-й сессии APG”) a preluat un comunicat al Serviciului de Presă despre ședința Adunării Populare din 10 august 2012. Au fost republicate inclusiv informații care îi pun într-o lumină pozitivă pe unii actuali deputați ai Adunării Populare candidați pentru un nou mandat, astfel aceștia fiind promovați indirect. Este vorba de: Grigore Morari (candidat independent, circumscripția electorală nr. 4 Comrat), Ilia Ciolac (candidat PCRM, circumscripția electorală nr. 26 Chirsovo), Demian Caraseni (candidat independent, circumscripția electorală nr. 28 Congaz), Nicolai Dragan (candidat independent, circumscripția electorală nr. 30 Copceak).

În buletinele de știri difuzate în perioada de raport de Postul de televiziune privat Eni Ay TV (Comrat) s-a remarcat favorizarea evidentă a candidatului independent în Adunarea Populară Alexandr Tarnavski, înregistrat în circumscripția electorală nr. 3 Comrat. Domnul A. Tarnavski deține funcția de viceprimar al mun. Comrat, iar Eni Ay TV a pus pe post numeroase reportaje de promovare a acestui candidat, unele din ele fiind redifuzate în zilele următoare. Astfel, în buletinul de știri de la 31 iulie 2012, a fost difuzat un reportaj cu o durată de peste 5 minute despre întâlnirea oficialilor primăriei Comrat cu reprezentanții proiectului de susținere a descentralizării autorităților publice locale, finanțat de USAID. Viceprimarul A. Tarnavski, care la acea dată deja era înregistrat drept candidat în Adunarea Populară, apare în reportaj cu o declarație de 45 secunde, povestind despre munca care urmează să fie îndeplinită pentru bunăstarea cetățenilor. Declarații similare a făcut în reportaj și primarul de Comrat Nicolai Dudoglo care transmite un mesaj de mulțumire și susținere pentru cei care implementează astfel de proiecte.

La 6 august 2012, în reportajul de la ședința Consiliului municipal Comrat, difuzat în buletinul de știri al Eni Ay TV, viceprimarul Alexandr Tarnavski a vorbit timp de 36 secunde despre îndeplinirea bugetului orașului pentru anul 2012. Reportajul a fost reluat în buletinele de știri difuzate la 7 și 8 august 2012.

Viceprimarul Alexandr Tarnavski apare și în reportajul despre construcția și reconstrucția terenurilor de joacă din Comrat, difuzat de Eni Ay TV la 8 august 2012 și reluat a doua zi. În reportaj, primarul Nicolai Dudoglo laudă lucrările de construcție a unui teren de joacă pentru copii pe str. Fediko, menționând că acesta este „un proiect de suflet al viceprimarului Alexandr Tarnavski” și că se preconizează de a dota toate școlile și grădinițele cu echipament sportiv. Însuși A. Tarnavski spune că locuitorii s-au adresat la primărie pentru ajutor și iată că a fost construit acest teren de joacă pentru copii. Muncitorii declară și ei că este bine că sunt efectuate astfel de lucrări. Chiar dacă nu se menționează calitatea viceprimarului de candidat la alegerile în Adunarea Populară, reportajul îl favorizează direct pe acest candidat.

Un reportaj similar a fost difuzat de Eni Ay TV la 9 august 2012. În materialul de peste 4 minute se relatează despre construirea unui gard la o grădiniță din Comrat. Primarul orașului Nicolai Dudoglo declară că un merit deosebit la construirea acestui gard l-a avut viceprimarul Alexandr Tarnavski, iar viceprimarul vorbește despre problemele cu care se confruntă grădinițele și că „în acest tempou, an de an, vor fi rezolvate problemele comunității, care din resursele primăriei, care cu ajutorul sponsorilor”. Acest reportaj de asemenea îl promovează pe Alexandr Tarnavski, chiar dacă nu se menționează calitatea lui de candidat la alegerile în Adunarea Populară.

Pagina web oficială a Adunării Populare a UTA Gagauzia www.halktoplushu.com este utilizată în scopuri electorale de actuala conducere a Adunării Populare. Astfel, pe acest site a fost republicat interviul doamnei Anna Harlamenko, președinta Adunării Populare, oferit ziarului „Argumentî i Faktî v Moldove” (15 august 2012). Răspunzând la întrebarea cine, în opinia ei, va fi ales în noua componență a legislativului regional, A. Harlamenko a declarat: „Acum toți fac prognoze și fiecare-și prezice victoria. Eu știu sigur că majoritatea mandatelor alegătorul o va încredința reprezentanților mișcării obștești „Novaia Găgăuzia”. Această formațiune politică deja al treilea an se menține în topul ratingurilor din autonomie, iar președintele acesteia Nicolai Dudoglo demult a devenit un lider popular recunoscut. Găgăuzia este mică. Noi ne cunoaștem unii pe ceilalți. În lista electorală cei mai remarcabili

sunt reprezentații din „Novaia Găgăuzia”. Ei sunt niște profesioniști. Ei știu că problemele trebuie soluționate sistemic și în comun. Soluția pentru probleme ține de dimensiunea economică, de dezvoltarea afacerilor și a modelelor de producție. Candidații noștri sunt capabili să schimbe viața din Găgăuzia”¹³.

XIV. PARATICIPAREA FEMEILOR

Aspectele ce țin de implicarea femeilor în activitatea politică practic nu sunt abordate de către concurenți în cadrul alegerilor pentru APG din 2012. În campania electorală de alegeri pentru APG din 2008 au candidat 28 de femei 6 dintre care au acces în APG de legislatura a IV-ea. Două dintre cele 6 femei care au acces în APG de legislatura a IV-ea a fost incluse în componența Prezidiului APG ocupând funcțiile de Președinte și, respectiv, vice-președinte a APG. La alegerile viitoare în lupta pentru un mandat de deputat a APG s-au inclus 34 de femei¹⁴.

Femeile au o reprezentare bună în organele electorale create pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru APG din 2012. Dintre cei 9 membri ai CEC din Găgăuzia 5 sunt femei și respectiv 3 ocupă posturile de președinte, vice-președinte și secretar al CEC din Găgăuzia. La fel femeile se bucură de o reprezentare bună și în comisiile electorale de circumscripție și BESV, însă acest fapt se datorează mai mult unei tradiții și în virtutea specificului activității membrilor organelor electorale fără a avea vreo legătură cu ideea de promovare a participării femeilor.

¹³ http://halktoplushu.com/index.php?option=com_content&view=article&id=677:-----q-q&catid=1:news

¹⁴ <http://www.e-democracy.md/elections/gagauzia/2012/results/>